Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto
Jyväskylä University Digital Archive

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.

Author(s): Kajander, Kati; Dufva, Hannele; Kotkavuori, Ella; Alanen, Riikka

Title: Kaksikielinen koulu? Pietarsaaren lukio ja Jakobstads gymnasium saman katon alle

Year: 2014

Version:

Please cite the original version:

Kajander, K., Dufva, H., Kotkavuori, E., & Alanen, R. (2014). Kaksikielinen koulu? Pietarsaaren lukio ja Jakobstads gymnasium saman katon alle. Kieli, koulutus ja yhteiskunta, 18.12.2014(Joulukuu). http://www.kieliverkosto.fi/article/kaksikielinen-koulu-pietarsaaren-lukio-ja-jakobstads-gymnasium-saman-katon-alle/

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Kaksikielinen koulu? Pietarsaaren lukio ja Jakobstads gymnasium saman katon alle

Kati Kajander, Hannele Dufva, Ella Kotkavuori ja Riikka Alanen

Suomessa on käyty usean vuoden ajan keskustelua kaksikielisistä kouluista. Erityisen kiivaana keskustelu kävi syksyllä 2011, jolloin niin suomen- kuin ruotsinkielisessä lehdistössä esiteltiin mielipiteitä puolesta ja vastaan (Boyd & Palviainen 2015). Onko kaksikielinen koulu uhka vai resurssi? Miten molempien kielten asema koulussa turvataan? Suomessa on tällä hetkellä parikymmentä peruskoulua, joissa kaksi kieltä saman katon alla on arkea. Lukiokoulutuksessa kaksikielistä koulua on ryhdytty vasta kokeilemaan.

Taustaa

Kielidebatin aikaan pohdittiin Pietarsaaressa suomenkielisen Pietarsaaren lukion sijoitusta. Pietarsaari on kaksikielinen kaupunki, jossa on sekä suomenkielinen että ruotsinkielinen lukio. Molemma omissa rakennuksissa. Lukio oli muuttanut syksyllä 2006 Pursisalmen kouluun, mutta uusi muutto oli edessä, sillä Pietarsaaren kielikylpykouluna toimiva Ristikarin koulu tarvitsi uudet tilat sisäilmaongelmien takia. Koska Pietarsaaren lukio ei tarvinnut kaikkia tiloja ja rakennuksessa oli esimerkiksi teknisen työn luokka (jota lukio ei tarvinnut), päätettiin, että kielikylpykoulu muuttaa lukion tiloihin. Pietarsaaren lukion uudesta sijoituspaikasta käytiin tiukkaa ja tunteikasta keskustelua puolesta ja vastaan sekä koulujen sisällä että mediassa.

Lopputuloksena oli, että Pietarsaaren lukio muutti syksyllä 2013 samoihin tiloihin

ruotsinkielisen Jakobstads Gymnasiumin kanssa. Vastaavanlaiseen ratkaisuun oli päädytty aiemmin Vaasassa, johon oli perustetettu vuoden 2012 alussa Suomen ensimmäinen eri koulujen muodostama kaksikielinen lukiokampus Campus Lykeion (ks. Pilke & Vik 2013; Pörn & Karjalainen 2013). Me kiinnostuimme tässä vaiheessa asiasta – Pietarsaari on Kajanderin vanha kotikaupunki – ja päätimme tehdä syksyllä 2013 opiskelijoille suomeksi ja ruotsiksi kyselyn heidän kokemuksistaan ja ajatuksistaan saman katon alle muuttamisesta. Myös opettajien tuntemuksia ja näkemyksiä koulujen yhteiselosta kartoitettiin. Kyselyt toteutettiin erillisinä siten, että Lukion opiskelijat vastasivat suomenkieliseen ja Gymnasiumin opiskelijat ruotsinkieliseen kyselyyn. Opiskelijoita ei ohjeistettu vastaamaan tietyllä kielellä, mutta kaikki olivat valinneet vastauskieleksi saman kuin kyselylomakkeessa oli. Kaksikielisten opiskelijoiden määrää ei tässä vaiheessa kartoitettu eikä se näkynyt vastauskielissä. Opiskelijoiden vastauksista oli kuitenkin luettavissa, että kouluissa on kaksikielisiä, joille molempien kielten käyttö on luonnollista ja että kielen valinta vaihtelee tilanteen mukaan.

Suomenkielisen lukion ja ruotsinkielisen lukion opiskelijat ja opettajat olivat kouluvuoden alkaessa hyvinkin erilaisessa tilanteessa. Ruotsinkieliset aloittivat omassa tutussa koulussaan, johon heille oli jo muodostunut tunneside ja he pitivät koulua omanaan. Suomenkieliset taas olivat tulokkaita: heidän vastauksistaan löytyi myös päällimmäinen tunne siitä, että he olivat tulleet tavallaan vierailemaan ruotsinkielisten kouluun. Tässä artikkelissa kuvaamme pääasiassa opiskelijoiden ja opettajien ajatuksia kouluvuoden alkaessa sekä sitä, millaisia mahdollisuuksia ja haasteita he näkivät siinä, että koulut ovat samassa rakennuksessa. Kysely toteutettiin marraskuussa 2013, joten osallistujilla oli jo muutaman kuukauden ajalta kokemuksia yhteiselosta. Kyselyyn vastasi 111 oppilasta ja 26 opettajaa molemmista kouluista.

Pietarsaarelaisten kokemukset liittyvät kiinnostavalla tavalla maailmalla ja Suomessa käynnissä olevaan keskusteluun kaksi- ja monikielisyydestä. Syksyllä 2011 käydyssä keskustelussa esille nostettiin muun muassa: Tulisiko kaksikielisten suomen- ja ruotsinkielisten koulujen perustaminen sallia tulevaisuudessa? Miten vähemmistön asema turvataan kielellisesti? Miten kieliryhmien kulttuurinen identiteetti säilytetään (ks. From 2013; Helakorpi, Ahlbom, From, Pörn, Sahlström & Slotte-Lüttge 2013; Boyd & Palviainen 2015)?

Onko kaksi- ja monikielisyys resurssi vai uhka (Dufva & Pietikäinen 2009; Dufva 2010, Blommaert et al. 2012)? Kuinka siihen suhtaudutaan opetuksessa? Tuleeko hyvän kielitaidon takaamiseksi eri kielet pitää koulussa ja luokkahuoneessa erossa toisistaan – vai toimivatko erilaiset monikieliset ratkaisut (ks. esim. Garcia 2008; Garcia & Wei 2013;

Blackledge & Creese 2013; Canagarajah 2011; Sundman 2013)?

Koulutyö uudessa tilanteessa

Molempien lukioiden opiskelijat kertoivat, että koulun alkaessa he olivat suhtautuneet koulujen yhdistämiseen negatiivisesti, koska he uskoivat sen vaikuttavan kielteisesti koulunkäyntiin. Julkinen keskustelu sekä paikallislehdissä että koulujen sisällä on vaikuttanut opiskelijoiden ja opettajien tunteisiin. Tunne siitä, että yhdistämispäätös oli tehty opiskelijoita ja opettajia kuulematta, aiheutti jännitteitä koulun alkaessa.

Jännitystä olivat aiheuttaneet myös olemassa olevat ennakkoluulot, joista osa oli kuitenkin sittemmin hälvennyt. Sekä opiskelijoita että opettajia olivat jännittäneet mahdolliset ongelmat kielen kanssa. Kulttuurierot ja kielimuuri mainittiin muutamassa vastauksessa. Muutamat vastaajat olivat myös huolissaan oman äidinkielen katoamisesta. Molemmissa kouluissa oli ollut pienen koulun hyvä yhteishenki ja ilmapiiri. Sen katoaminen huolestutti.

Epävarmuutta ja epäilyä oli aiheuttanut myös tilojen riittävyys. Ahtaus koettiin kuitenkin eri tavoin: toiset eivät nähneet asiassa ongelmia. Opiskelijat näkivät tilojen riittävyyden myös ongelmana. Koulussa oli vähemmän tilaa ja paljon ihmisiä. Tilanpuute näkyi opiskelijoiden mukaan varsinkin ruokalassa, jossa jonot olivat pitkät ja istumapaikkaa oli välillä vaikea löytää. Ruokaakin oli saattanut olla liian vähän.

Kielten rajat

Opiskelijoilta kysyttiin myös, mitä kieltä he eri tilanteissa käyttävät. Vastauksista kävi ilmi, että koulussa käytettävä kieli oli edelleen oma äidinkieli: suomi tai ruotsi. Näin ollen opiskelijoiden huoli oman äidinkielen "katoamisesta" on ainakin tämän kyselyn vastausten perusteella turha. On kuitenkin muistettava, että yhteenmuutto oli tapahtunut vain muutama kuukausi ennen kyselyn toteuttamista. Jatkotutkimuksessa pyrimmekin selvittämään, onko tässä tapahtunut muutosta. Lukion opiskelijat käyttivät ruotsia lähinnä ruotsin tunneilla, gymnasiumin opiskelijat taas suomea suomen tunneilla. Mielenkiintoista opiskelijoiden vastauksissa oli myös se, että osa opiskelijoista ei ilmoittanut käyttävänsä kohdekieltä edes näiden kielten tunneilla. Vastausten perusteella kieliryhmät tuntuivatkin pysyttelevän edelleen omissa oloissaan, mikä on osaltaan vaikuttanut siihen, että opiskelijat eivät välttämättä huomaa toisen kieliryhmän olevan koulussa. Se, että välitunnitkin ovat eri aikoina, vaikeuttaa joidenkin mielestä

toiseen kieliryhmään tutustumista ja toisen kielen käyttämistä, vaikka molemmissa kouluissa on täysin kaksikielisiä oppilaita.

Jotkut opiskelijat kokivat myös, että koulu on jakautunut kahtia "meihin" ja "heihin". Syynä tähän mainittiin muun muassa kioskivuorot ja niiden jakautuminen sekä ruokailuvuorot. Suomenkieliset kokivat, että heitä ei ole kohdeltu näissä asioissa oikeudenmukaisesti. Saman katon alle muutto ei tuonut muutoksia monen arkeen eikä herättänyt suuria tunteita. Osa myös ihmetteli kielteistä suhtautumista koulujen yhdistämiseen ja siitä noussutta kohua. Opiskelijat eivät määritelleet tarkemmin keitä he tässä tarkoittivat.

Neutraali tai positiivinen suhtautuminen saattaa olla yhteydessä myös siihen, että opiskelijoilla on jo entuudestaan kavereita ja ystäviä yli kielirajojen. Heille koulujen yhdistyminen tarjosi enemmän mahdollisuuksia olla ystävien kanssa. Opiskelijat kertoivatkin käyttävänsä sekä äidinkieltään että suomea/ruotsia vapaa-aikanaan: kotona, sukulaisten tai naapureiden kanssa. Kyselyn mukaan opiskelijoiden vapaa-aika näyttää olevan huomattavasti monikielisempi kuin koulun arki. He lukevat ja käyttävät sähköisissä viestimissä suomen ja ruotsin lisäksi muun muassa englantia, saksaa, ranskaa ja espanjaa.

Koulujen muutto saman katon alle nähtiin myönteisenä asiana, koska opiskelijoiden mielestä vaihtelu on mukavaa. Uusi ympäristö ja uudet kasvot tuntuivat hyvältä. Eräs opiskelija kirjoitti, että koulujen yhdistyminen on hänestä luonnollinen asia, koska Suomi on kaksikielinen maa ja hänestä on hyvä, että molempia kieliä kuulee koulussa. Eräs toinen taas näki myönteisenä sen, että ruotsin kieltä voi oppia käytännössä ja kaikilla on mahdollisuus saada uusia ystäviä. Myönteinen suhtautuminen koulujen yhteiseloon nousi esiin myös opettajien vastauksissa. Lähestulkoon puolet opettajista mainitsi muutokseen liittyvän myös hyviä puolia.

Muutama opiskelija ja opettaja kirjoitti suhtautuvansa kielteisesti koulujen yhdistymiseen. Heidän mielestään olisi parempi, jos koulut olisivat erillään ja erillisissä rakennuksissa.

Yhdistymisen tarjoamat mahdollisuudet ja haasteet

Opiskelijat näkivät koulujen siirtymisessä samaan rakennukseen tilaisuuden saada uusia ystäviä kielirajojen yli ja oppia toista kieltä käytännössä. Vastauksissaan he harmittelivat sitä, ettei tämä vielä ollut toteutunut käytännössä. Toiveena oli, että

yhteistyö lisääntyisi ja että opettajat näyttäisivät tässä esimerkkiä. Molemmilla kouluilla on omat perinteensä. Erilaisten tilaisuuksien ja juhlien yhteensovittaminen – ylioppilaskirjoitukset, penkkariajelut, ylioppilasjuhlat ja joulujuhlat – mainitaan sekä haasteina että mahdollisuuksina. Tilojen riittävyyttäkin epäillään vastauksissa.

Kieliryhmillä oli ollut ennakkoluuloja toisistaan ja koulujen yhdistyminen nähtiin mahdollisuutena murtaa kielimuureja. Kynnys käyttää suomea tai ruotsia madaltuu. Myös opettajat toivat vastauksissaan esille samanlaisia ajatuksia yhteiselon mahdollisuuksista. Kuitenkin mahdollisuus käyttää toista kieltä ja uusiin ihmisiin tutustuminen koettiin myös haasteellisena. Opiskelijat kirjoittivat, että eivät uskalla käyttää toista kieltä, kun eivät osaa sitä tarpeeksi. Eräs opiskelija näki myös median toiminnan haasteena. Hän toivoi myös enemmän opettajien välistä yhteistyötä. Pari opiskelijaa taas toivoi opettajien ja rehtorien puolelta positiivista suhtautumista uuteen tilanteeseen. Laajempi yhteinen kurssitarjotin nähtiin myös mahdollisuutena. Tosin harva opiskelija oli pystynyt tai halunnut käyttää tätä mahdollisuutta. Myös opettajat toivat vastauksissaan esille yhteisen kurssitarjottimen vähäisen hyödyntämisen.

Opiskelijat mainitsivat myös kaupungille, kunnalle ja valtiolle tulevat säästöt yhtenä myönteisenä asiana. Säästöjä lasketaankin tulevan n. 300 000 euroa vuodessa. Opiskelijoiden vastauksista ei käy ilmi, onko vastaukset tarkoitettu sarkastisiksi huomautuksista vai heijastumiksi siitä, miten koulujen yhdistymistä on eri tilanteissa perusteltu.

Mutta oli myös opiskelijoita ja opettajia, jotka eivät nähneet koulujen yhdistymisessä mitään mahdollisuuksia. Kielteisenä asiana nähtiin myös ryhmäkokojen kasvu, joka johtunee luokkatilojen vähyydestä. Sisäilma luokkahuoneissa on välillä huono, koska opetusryhmät ovat isoja.

Haasteita ja mahdollisuuksia

Molempien koulujen opiskelijoilla ja opettajilla oli niin myönteisiä kuin kielteisiäkin ennakko-odotuksia. Tunteet olivat osittain ristiriitaisia ennen muuttoa samaan rakennukseen. Ärtymystä herätti se, että opiskelijoiden ja opettajien toiveita ei huomioitu ennen muuttoa, ja se, että muutto toteutettiin nopealla aikataululla. Toisaalta monet ennakkoluulot näyttivät hälvenneen jo ensimmäisten kuukausien aikana. Aikaisempien tutkimusten tulokset kaksikielisistä kouluista ovat olleet samankaltaisia (ks. Tainio & Harju-Luukkainen 2013; Helakorpi, Ahlbom, From, Pörn, Sahlström & Slotte-Lüttge 2013). Koulujen yhdistämisestä kirjoitettiin paljon lehdistössä ja asiaa oli käsitelty

myös molemmissa kouluissa. Molemmat kieliryhmät suhtautuivat koulujen yhdistymiseen ja toisiinsa varauksellisesti, koska asioiden käsittely oli ollut ilmeisen tunnelatautunutta. Tärkeää olisikin, että mahdollisia koulujen yhdistymisiä valmistellaan huolellisesti mahdollisimman avoimesti yhdessä kaikkien osapuolien kanssa. Kahden eri koulukulttuurin (ovat ne sitten yksi- tai kaksikielisiä) yhdistäminen vaatii aikaa ja yhteisten pelisääntöjen laatimista.

Muutto nähtiin myös mahdollisuutena uudenlaiseen kanssakäymiseen yli kielirajojen. Opiskelijat kokivat erilaisten yhteistyömuotojen kehittämisen olevan tärkeässä asemassa. Muutama opiskelija ehdottikin suomenkielisten tai ruotsinkielisten opiskelijoiden ottamista mukaan suomen tai ruotsin kielen tunneille. Tällaista ns. Tandem-opetusta on toteutettu sekä suomenkielessä että ruotsinkielessä Vaasassa, jossa sekä suomen- että ruotsikieliset lukiot ovat samassa rakennuksessa (Pörn & Karjalainen 2013). Kielet tuntuivat pysyttelevän kuitenkin varsin erillään toisistaan sekä oppitunneilla että kouluympäristössä. Kuitenkin toiseen kieliryhmään tutustuminen ja sitä kautta ennakkoluulojen hälveneminen nähtiin myönteisenä asiana. Tutustuminen ei kuitenkaan tapahdu itsestään, vaan sen eteen pitää tehdä aktiivisesti töitä. Opiskelijoilleja opettajille olisikin hyvä tarjota mahdollisuuksia tavata toisiaan myös välitunneilla. Oppilaskunnat ovat myös avainasemassa yhteisten tapahtumien järjestämisessä.

Haasteiksi tuntuivatkin kielen sijasta nousevan lähinnä fyysiseen toimintaympäristöön liittyvät seikat, ennen kaikkea tilanahtaus. Opiskelijat olivat tottuneet väljempiin tiloihin ja ehkä osittain siitä syystä lähes kaikki tilat ruokalasta ja parkkipaikasta lähtien tuntuivat riittämättömiltä. Haasteeksi nousi myös toimivan yhteistyön rakentaminen siten, että molempien koulujen opiskelijat ja opettajat tulevat kuulluiksi. Tämä on ymmärrettävää, onhan kyseessä kahden historialtaan ja toimintakulttuuriltaan erilaisen yhteisön yhteen sovittamisesta.

Tässä artikkelissa keskityimme opettajien ja opiskelijoiden kokemuksiin koulusta. Kokemukset olivat vaihtelevia ja vastauksissa kirjattiin monenlaisia konkreettisia haasteita. Opiskelijoille lähettämässämme kyselyssä kysyttiin myös kielellisistä käytänteistä koulun ulkopuolisessa arjessa. Siellä kaksi- ja monikielisyys näyttäytyi ehkä enemmänkin resurssina. Eri kieliä – suomea, ruotsia, englantia ja muitakin kieliä – käytettiin monipuolisesti sekä kaveripiirissä että mediassa. Koulussa kieli on sidottu monenlaisiin yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja käytäntöihin, jolloin jokapäiväistä työskentelyä koskevat muutokset nähdään ehkä helpommin uhkana. Sekä opettajat että opiskelijat kertoivat miettivänsä, mitä kieltä käytävillä käytetään tai että kieltä ei

uskalleta käyttää, kun sitä ei osata täydellisesti. Nyt olisi hieno tilaisuus antaa molempien kieliryhmien edustajille lupa käyttää omaa äidinkieltä kohdatessa tai tehdä virheitä toisella kielellä. Se, että viesti menee perille kielestä riippumatta, on kuitenkin tärkeintä.

Kirjoittajista Kati Kajander on kielipedagogiikan lehtori opettajankoulutuslaitoksessa, Hannele Dufva kielen oppimisen ja opettamisen professori kielten laitoksessa, Ella Kotkavuori ruotsin kielen opiskelija ja Riikka Alanen kielipedagogiikan ja vieraiden kielten professori opettajankoulutuslaitoksessa Jyväskylän yliopistossa.

Kirjallisuutta

Blackledge, A. & A. Creese (eds.) 2013. Heteroglossia as Practice and Pedagogy. Springer.

Blommaert, J., S. Leppänen, P. Pahta & T. Räisänen (eds.) 2012. Dangerous multilingualism. Northern perspectives of order, purity and normality. Palgrave Macmillan.

Boyd, S. & Å., Palviainen 2014. Building walls or bridges? A language ideological debate about bilingual schools in Finland. Teoksessa M. Halonen, P. Ihalainen & T. Saarinen (toim.) Language policies in Finland and Sweden. Interdisciplinary and multi-sited comparisons. Bristol: Multilingual Matters, 57–89.

Canagarajah, A. 2011. Codemeshing in academic writing: Identifying teachable strategies of translanguaging. The Modern Language Journal, 95 (3), 401–416.

Dufva, H. 2010. Oppimisen dialogit – osaamisen asteet: Näkökulmia monen kielen oppimiseen ja käyttöön. In S. Stolt, M. Lehtihalmes, S. Tarvainen & K. Launonen (eds.). Suomalainen monikielisyys ja sen haasteet. Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistys ry:n julkaisuja 42, 21–33.

Dufva, H. & S. Pietikäinen 2009. Moni-ilmeinen monikielisyys, Puhe ja kieli 29, 1, 1–14.

From, T. 2013. "Kaksi kieltä, kaksi mieltä." Diskurssianalyyttinen tutkimus identiteettien rakentumisesta koulukielikeskustelussa. Pro gradu -tutkielma. Käyttäytymistieteiden

laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Garcia, O. 2008. Multilingual language awareness and teacher education, Teoksessa J. Cenoz & N.H. Hornberger (eds.) Encyclopedia of Language and Education, Vol. 6, 385–400.

Garcia, O. & L. Wei 2013. Translanguaging. Language, Bilingualism and Education. Palgrave: Houndmills, Basingstoke.

Helakorpi, J., Ahlbom, I., From, T., Pörn, M., Sahlström, F. & A. Slotte-Lüttge 2013. Erillään, kimpassa, kämppiksenä: rehtoreiden ja opettajien kokemuksia suhteista ja yhteistyöstä suomen- ja ruotsinkielisissä kieliparikouluissa. Särbo, sambo, kämppis: rektorers och lärares erfarenheter av kontakt och samarbete mellan samlokaliserade finsk- och svenskspråkiga skolor. http://blogs.helsinki.fi/sprakmoten/files/2013/10/Erillään_Särbo-2013.pdf

Pilke, N. & G-V. Vik 2013. Kaksi kieltä saman katon alla. Kielistrateginen näkökulma kaksikieliseen lukiokampukseen. Teoksessa Eronen, M. & M. Rodi-Risberg (toim.) 2013. Haasteena näkökulma, Perspektivet som utmaning, Point of view as challenge, Perspektivität als Herausforderung. VAKKI-symposiumi XXXIII 7.–8.2.2013. VAKKI Publications 2. Vaasa, 292–302.

Pörn, M. & K. Karjalainen 2013. Klasstandem i en tvåspråkig skolkontext. Kieli, koulutus ja yhteiskunta, toukokuu 2013. http://www.kieliverkosto.fi/article/klasstandem-i-en-tvasprakig-skolkontext/

Sundman, M. 2013. Tarvitaanko Suomessa kaksikielisiä kouluja? http://www.magma.fi/images/stories/reports/ms1304_webb_fi.pdf

Tainio, L. & H. Harju-Luukkainen (toim.) 2013. Kaksikielinen koulu – tulevaisuuden monikielinen Suomi. Tvåspråkig skola – ett flerspråkigt Finland i framtiden. Suomen kasvatustieteellinen seura Kasvatusalan tutkimuksia SKTS Nro 62.

För dyrt med nytt gymnasium i Jakobstad. Yle Österbotten, 21.11.2013. http://svenska.yle.fi/artikel/2013/11/21/dyrt-med-nytt-gymnasium-i-jakobstad